

5. 2000

Kiva

دانشگاه تربیت معلم تهران

دانشکده شیمی

پایان نامه کارشناسی ارشد

شیمی آلی

عنوان:

مطالعه واکنش تراکمی کتون های غیر اشباع با ملدرام اسید

استاد راهنما:

دکتر محمود شریفی مقدم

استادان مشاور:

دکتر عزیز ا.. حبیبی

مهندس مجید اقوامی

نگارش:

عروشا فلک شاهی

شهریور ۸۷

کتبخانه
دانشکده
شیمی

۱۲۱۷۹۰

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

صورت جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده شیمی

جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد خانم عروشا فلک شاهی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته شیمی گرایش

آلی تحت عنوان:

مطالعه واکنش تراکمی کتون های غیر اشباع با ملدرام اسید

مویخ ۱۳۸۷/۶/۳۱ در محل سالن همایش های دانشکده شیمی با حضور امضاء کنندگان ذیل تشکیل شد. ایشان خلاصه کارهای تحقیقاتی خود را ارائه نموده و پس از پرسش و پاسخ هیأت داوران، کار تحقیقاتی نامبرده را در سطح

..... ارزشیابی نموده و نمره ۱۹/۰ از ۲۰ (نمره درست) را منظور نمودند.

۱- استاد راهنمای: دکتر محمود شریفی مقدم

۲- استاد راهنمای:

۳- استاد مشاور: مهندس مجید اقوامی کرامی

۴- استاد مشاور: دکتر عزیزا... حبیبی

۵- عضو هیأت علمی (داور داخلی): دکتر محمدعلی بیگدلی

۶- عضو هیأت علمی (داور داخلی): خانم دکتر کتابون مرجانی

اسدال... بیرقی

رئیس دانشکده شیمی

بنیاد اسلام شعبان شفیع

دکتر احمد ازمه زنگنه، دبیر

۱۳۷۱۹-۱۳۷۱۸

۰۲۶۰۷۹۳۲۰-

دانشگاه اسلام شعبان شفیع

تقدیم به فرشته‌های زندگیم:

به پدرم

و

به مادرم

که تمام هستی ام از آنهاست.

و به برادران عزیزم به خاطر همه مهر و محبتshan

و پیشکش به تمام اساتید بزرگوارم

قدرتانی:

با سپاس از استاد اجمندم جناب آقای دکتر محمود شریفی مقدم که راهنمایی این پایان نامه را بر عهده داشتند و در تمام مراحل، دلسویزانه همراه و مشوقم بودند.

با سپاس فراوان از استاد بزرگوارم جناب آقای مهندس مجید اقوامی که مشاور اینجانب در انجام این پروژه بودند و در تمام دوران تحصیلم مرا صمیمانه یاری نمودند.

و از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر عزیز/... حبیبی که مشاوره این پایان نامه را بر عهده داشتند، کمال تشکر را دارم.

از استاد ارجمند، سرکار خانم دکتر کتابیون مرجانی و جناب آقای دکتر محمد علی بیگدلی که داوری این پایان نامه را بر عهده داشتند، نهایت سپاس را دارم.

و با تشکر از جناب آقای دکتر بیرقی ریاست محترم دانشکده شیمی و استاد ارجمند آقای دکتر عسگریان و آقای دکتر شکروی .

و با سپاس از کارکنان محترم دانشکده شیمی به ویژه آقایان بیژن زاده ، حسنی ، جعفری و خانم‌ها صادقی و کساوی .

و با سپاس بی نهایت از تمامی دوستان خوبم که زیباترین خاطره‌ها را برایم رقم زدند.

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
فصل اول: تراکم آلدولی	
۲.....	مقدمه ۱-۱
۴.....	تعریف ۲-۱
۵.....	مکانیسم آلدولی شدن ۳-۱
۷.....	آلدولی شدن متقاطع ۴-۱
۹.....	پیشرفت‌های انجام شده در تراکم آلدولی ۵-۱
۱۱.....	انواع تراکم آلدولی ۶-۱
۱۲.....	تراکم پرکین ۱-۶-۱
۱۳.....	• مکانیسم
۱۴.....	• سنتز ترکیبات ۳- پلی فلوئورو آlkيل - (E) سینامیک اسید با استفاده از تراکم
۱۵.....	پرکین
۱۶.....	تراکم کلایزن ۲-۶-۱
۱۷.....	• مکانیسم
۱۸.....	• کلایزن متقاطع
۲۰.....	تراکم دیکمن ۳-۶-۱
۲۱.....	• مکانیسم

فصل دوم : تراکم نووناگل

۲۵.....	تعریف.....	۱-۲
۲۷.....	مکانیسم.....	۲-۲
۲۸.....	پیشرفت‌های واکنش نووناگل.....	۳-۲
۳۲.....	واکنش ذبیر.....	۴-۲

فصل سوم : ملدرام اسید

۳۵.....	ملدرام اسید.....	۱-۳
۳۷.....	تراکم نووناگل بر روی ملدرام اسید.....	۲-۳

فصل چهارم : بخش تجربی

۴۱.....	مواد و دستگاه‌های به کار رفته در انجام واکنش‌ها.....	
۴۲.....	تهییه بنزوئین.....	
۴۲.....	تهییه بنزیل.....	
۴۳.....	تهییه ۴,۳-دی فنیل-۴-هیدروکسی-۲-سیکلو پنتن آن.....	
۴۴.....	تهییه ۴,۳-دی فنیل-۲-سیکلو پنتن-۱-۴,۱-دی ال.....	
۴۴.....	تهییه ۴,۳-دی فنیل-۲-سیکلو پنتن آن.....	
۴۵.....	تهییه ملدرام اسید.....	
۴۶.....	تهییه دی بنزال استون.....	
۴۷.....	تهییه بنزال استون.....	

۴۹	تهیه پارا متوكسی دی بنزال استون
۴۹	۱- واکنش ملدرام اسید با کتون های غیر اشباع حلقوی
۵۰	۱-۱ استفاده از محلول سود متانولی
۵۲	۲-۱ استفاده از محلول سود در DMSO
۵۳	۳-۱ استفاده از آمینو اسید (L)- پرولین در DMSO
۵۴	۴-۱ استفاده از آمینو اسید (L)- پرولین در DMF
۵۵	۵-۱ استفاده از تری اتیل آمین به عنوان باز
۵۶	۶-۱ استفاده از پی پریدین به عنوان باز
۵۶	۷-۱ استفاده از دستگاه دین استاک
۵۷	۸-۱ استفاده از $TiCl_4$ به عنوان کاتالیزگر
۵۸	۲- واکنش ملدرام اسید با کتون های غیر اشباع خطی
۵۸	طريقه خشك کردن تترا هيدرو فوران
۵۹	تراكم نووناگل ملدرام اسید با چند کتون مزدوج غیر حلقوی در حضور $TiCl_4$ (روش عمومي)
۶۱	۱-۲ واکنش با بنزوفنون: تهیه ۲,۲-دی متیل-۵-(دی فنیل متیلن)-۱-۳,۱-دی اکسان-۴,۶-
۶۱	دی آن (ترکیب شماره ۱)
۶۲	۲-۲ واکنش با بنزال استون: تهیه ۲,۲-دی متیل-۵-[۱-متیل-۳-فنیل پروپ-۲-إین-۱-ایلیدن]-۳,۱-دی اکسان-۴,۶-دی آن (ترکیب شماره ۲)
۶۳	۳-۲ واکنش با دی بنزال استون: تهیه ۲,۲-دی متیل-۵-بیس [۲-فنیل اتنیل] متیلن-۳,۱-دی اکسان-۴,۶-دی آن (ترکیب شماره ۳)

تنهیه ۲-۲- دی متیل-۵- [E]-۳- اکسو-۱- دی فنیل پنت-۴- [انیل]-۳،۱ دی اکسان-۶،۴	۶۴
دی آن (ترکیب شماره ۴).....	
واکنش با پارا متوكسی دی بنزال استون (ترکیب شماره ۵).....	۶۵
الف)- هیدرولیز ترکیب شماره ۲: تنهیه ۲- [۱- متیل- (E)- ۳- فنیل پروپ- ۲- إن- ۱- ایلیدن]-	
مالونیک اسید (ترکیب شماره ۶).....	۶۸
ب)- کاهش ترکیب شماره ۲ با استفاده از LiAlH ₄ : تنهیه ۲- [۱- متیل- (E)- ۳- فنیل پروپ- ۲-	
إن- ۱- ایلیدن]- پروپان- ۳،۱- دی آل (ترکیب شماره ۷).....	۶۹
فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری.....	۷۲
داده های طیف سنجی.....	۹۵
مراجع.....	۱۲۸
Abstract.....	۱۳۴

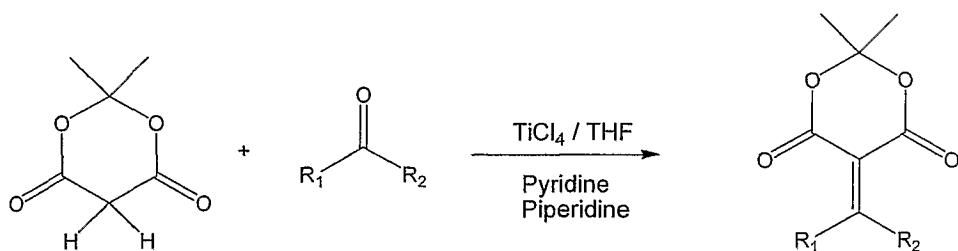
چکیده:

واکنش نووناگل شکل خاصی از تراکم آلدولی است که در آن یک ترکیب متیلنی با هیدروژن فعال با یک ترکیب کربونیلدار وارد واکنش می‌شود. این واکنش معمولاً در حضور یک باز ضعیف مانند پیریدین یا آمین‌های نوع دوم، انجام می‌شود. تراکم نووناگل یک روش مهم و کاربردی در تشکیل پیوند کربن-کربن است.

واکنش نووناگل ملدرام اسید با آلدئیدهای آромاتیک و هتروآروماتیک به طور گستردگی مورد بررسی قرار گرفته است. اما در مورد واکنش ملدرام اسید با کتون‌ها گزارش‌های اندکی در دست است. در این پژوهش واکنش ملدرام اسید با کتون‌های غیراشباع حلقوی و غیرحلقوی مورد بررسی قرار گرفت و نتایج متنوعی از انجام این واکنش به دست آمد.

واکنش با کتون‌های غیر اشباع حلقوی بینتیجه ماند. اما کتون‌های غیر اشباع خطی در حضور کاتالیزگر $TiCl_4$ در دمای اتاق وارد واکنش شدند. نقش این کاتالیزگر فعال سازی گروه کربونیل کتون‌ها است.

تفاوت کار انجام شده در این پژوهه به کارگیری دو باز پیریدین و پیپریدین به طور همزمان است. در واکنش بعضی از کتون‌ها، واکنش افزایشی مایکل نیز به چشم می‌خورد.

فصل اول

تراكم آلدولي

تراکم آلدولی

(۱-۱) مقدمه:

تراکم آلدولی یکی از واکنش‌های مهم و اساسی در سنتز ترکیب‌های آلی است [۱-۴].

اهمیت این واکنش در تشکیل پیوند ساده کربن-کربن است. در شیمی آلی برای تشکیل پیوند کربن - کربن سه واکنش بنیادی وجود دارد که عبارتند از:

واکنش آلدولی شدن^۱ - واکنش ویتیگ^۲ - واکنش دیلز-آلدر^۳

واکنش آلدولی شدن برای نخستین بار در سال ۱۸۷۲ توسط چارلز آلف وورتز^۴ و الکساندر بروودین^۵ انجام شد [۵]. پس از آن تراکم آلدولی به طور گسترده‌ای در سنتز مورد استفاده قرار گرفت. به عنوان مثال در واکنش حلقه زایی رابینسون^۶ طی یک واکنش آلدولی شدن حلقه شش‌تایی تشکیل می‌شود [۶-۸].

امروزه در سنتز بسیاری از ترکیب‌های شیمیایی، بیولوژیکی و دارویی آلدولی شدن به عنوان یکی از مراحل اصلی سنتز دیده می‌شود. در سیستمهای بیولوژیکی، آنزیمی که برای کاتالیز کردن این واکنش به کار می‌رود آلدولاز^۷ نام دارد. واکنش‌های آلدولی شدن می‌توانند در مقیاس‌های صنعتی انجام شوند و یا در مقیاس‌های بسیار کم در پزشکی و داروسازی به کار گرفته شوند [۹]. این واکنش به صورت کلاسیک در محیط اسیدی یا بازی انجام می‌شود [۱۰-۱۱]. اما در سال‌های اخیر

-
- 1. Aldol Condensation
 - 2. Wittig Reaction
 - 3. Diels-Alder Reaction
 - 4. Charles Aophe Wurts

- 5. Alexander Borodin
- 6. Robinson Annulation
- 7. Aldolase

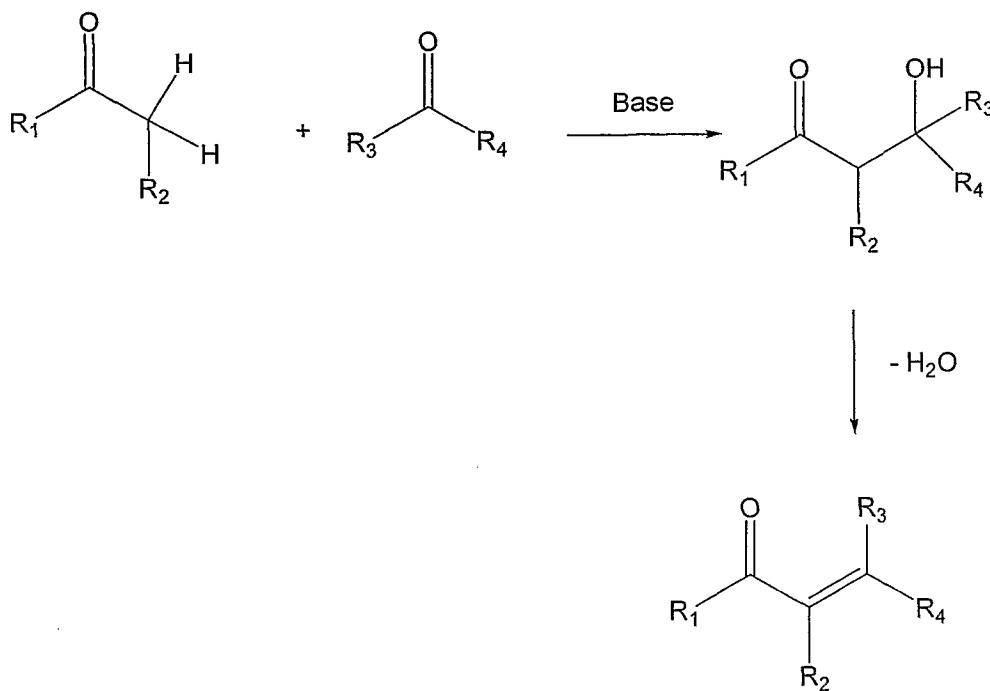
گزارش‌هایی از انجام واکنش آلدولی شدن بر روی بسترهای معدنی مانند آلومینی خنثی و یا آلومینی بازی نیز ارائه شده است [۱۲].

(۲-۱) تعریف:

تراکم آلدولی واکنش بین یک یون انولات با یک ترکیب کربونیل دار است که تشکیل β -هیدروکسی-آلدئید (کتون) را می‌دهد که به آن آلدول نیز می‌گویند [۱۳-۱۶].

Aldol (Aldehyde + Alcohol)

ترکیب β -هیدروکسی آلدئید (کتون) یک واحد مولکولی بنیادی در ساختار بسیاری از ترکیب‌های دارویی و بیولوژیکی است. آلدول حاصل معمولاً در محیط واکنش آب از دست داده، یک ترکیب α,β -غیر اشباع یا انون (Enone) تشکیل می‌دهد.

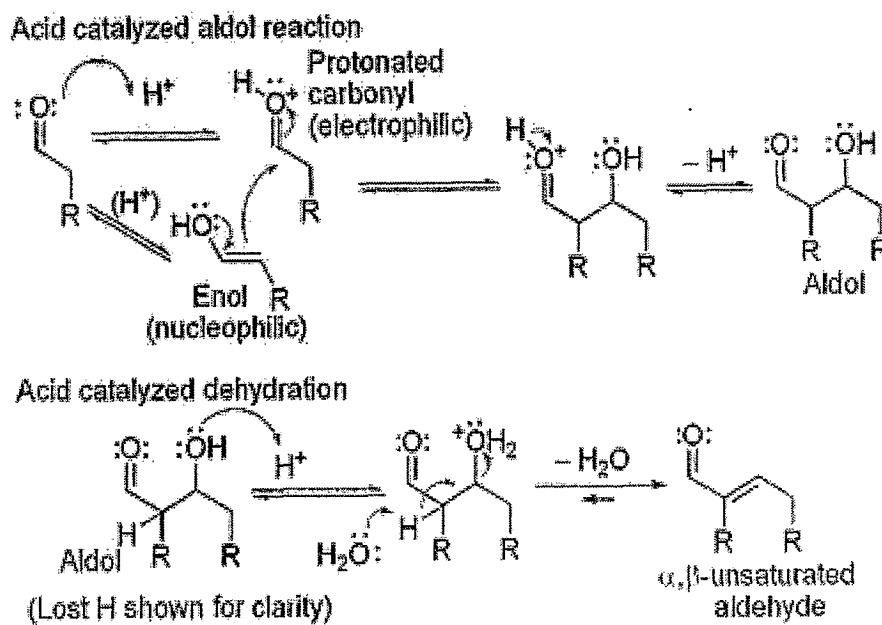

نیروی جلوبرنده در واکنش آلدولی شدن، تشکیل ترکیب پایدار α,β -غیر اشباع است.

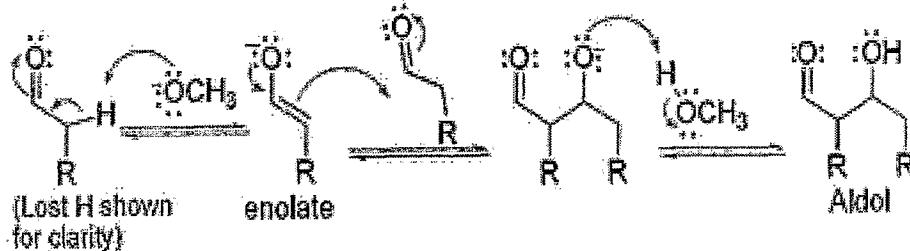
(۳-۱) مکانیسم آلدولی شدن :

اگر یک آلدئید یا کتون به یک یون انولات تبدیل شود، از طریق کربن α خود به عنوان یک هسته دوست عمل خواهد کرد. بنابراین قادر خواهد بود به یک الکترون دوست (یک گروه کربونیل یا یک کربونیل پروتونه شده) حمله کرده و یک آلدول تولید کند.

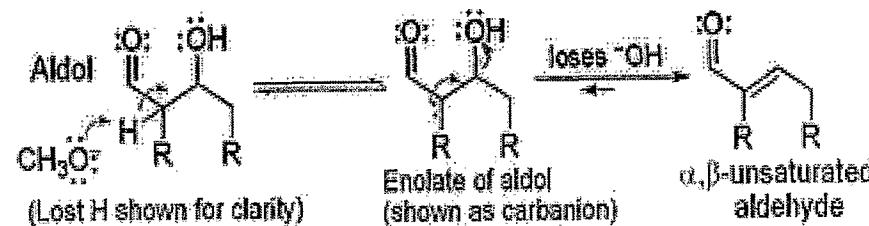
این واکنش در شرایط اسیدی از طریق تشکیل انول (شکل شماره ۱) و در محیط بازی از طریق تشکیل یون انولات (شکل شماره ۲) پیش می‌رود.

شکل شماره (۱)

Base catalyzed aldol reaction (shown using OCH_3 as base)

Base catalyzed dehydration (sometimes written as a single step)

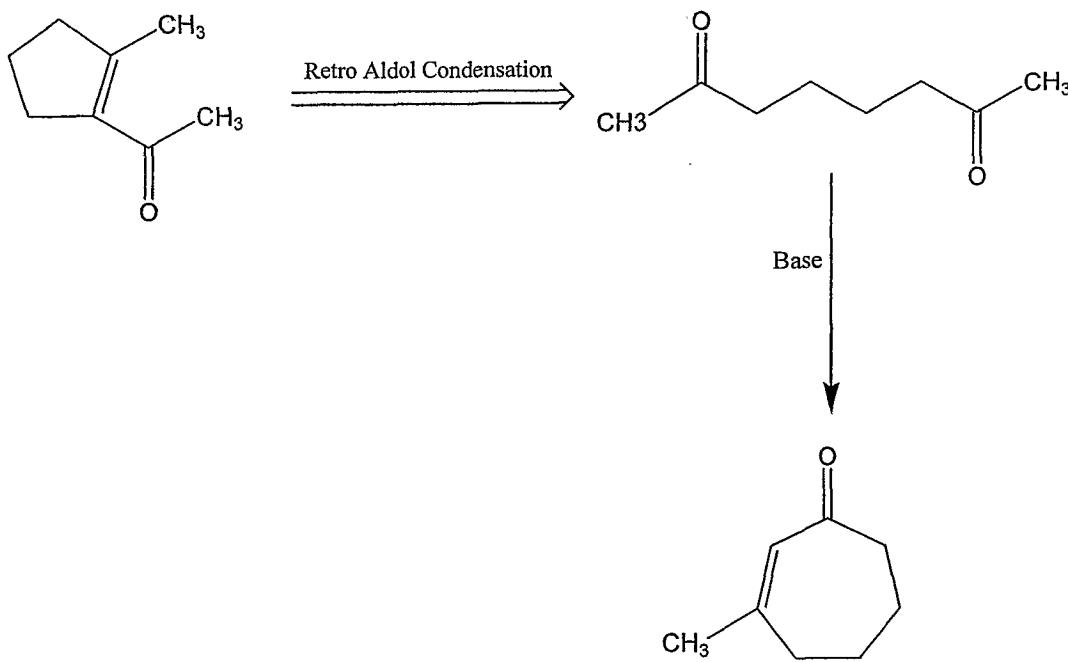

شکل شماره (۲)

بررسی ها نشان داده است که محیط اسیدی یا بازی بر روی بازده واکنش اثر محسوسی ندارند. اما ثابت شده است که آلدئیدها سریعتر از کتونها در این تراکم شرکت می‌کنند و بازده بالاتری هم دارند زیرا محصول β -هیدروکسی آلدئید مزاحمت فضایی کمتری نسبت به محصول مشابه کتونها دارد.

باید توجه داشت که تمام مراحل واکنش آلدولی شدن، چه در محیط اسیدی و چه در محیط بازی برگشت پذیر می‌باشد. محصول آلدول در کتونها به راحتی در واکنش برگشت شرکت کرده و به سمت تشکیل مواد اولیه برمی‌گردد.

البته گاهی نیز از واکنش معکوس آلدولی شدن (Retro Aldol Condensation) در سنتز ترکیب‌های آلی استفاده می‌شود.

در این واکنش ابتدا واکنش آلدولی شدن معکوس و سپس تراکم آلدولی درون مولکولی رخ می‌دهد.

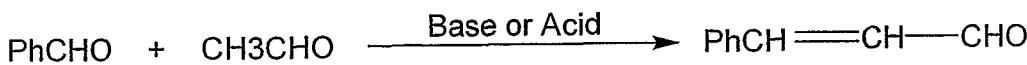
۴-۱) آلدولی شدن متقطع^۸ :

به طور معمول در تراکم آلدولی دو مولکول از یک آلدئید یا یک کتون واکنش می‌دهند تا یک دیمر تشکیل شود. در صورتی که دو مولکول متفاوت متراکم شوند، آلدولی شدن متقطع رخ می‌دهد [۲۷-۳۷].

در آلدولی شدن متقطع مخلوطی از فرآورده‌ها به دست می‌آید به طوری که در شرایط معمولی بین ۴ تا ۸ محصول تشکیل می‌شود. چنین شرایطی در یک فرایند سنتز مناسب نیست، زیرا تعدد محصول‌ها همیشه مشکل جداسازی را به همراه دارد. برای انجام یک واکنش آلدولی شدن متقطع تک محصولی، باید یکی از مواد اولیه فاقد پروتون α باشد تا قابلیت تشکیل انول یا یون انولات را نداشته باشد. مولکول دوم، ترکیبی با پروتون α فعال است که به آسانی انول یا انولات تشکیل می‌دهد.

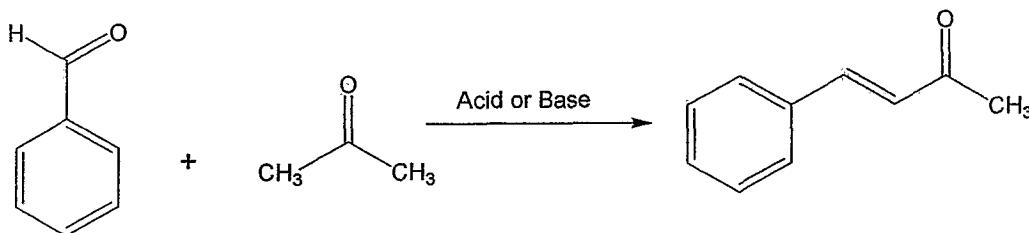
انواع واکنش‌های آلدولی شدن متقطع را می‌توان به صورت زیر دسته‌بندی کرد:

۱- واکنش بین دو آلدئید متفاوت : چنانچه یکی از آلدئیدها فاقد پروتون α باشد، آلدولی شدن متقطع تنها یک محصول خواهد داشت. (مانند آریل آلدئیدها)

۲- واکنش بین دو کتون متفاوت : اگر یکی از کتون‌ها فاقد پروتون α باشد (مانند بنزوفنون) دو محصول تشکیل می‌شود. چون تعداد کتون‌هایی که فاقد پروتون α هستند بسیار کم است، گزارش‌های اندکی از این نوع واکنش در دست است.

۳- واکنش بین یک آلدئید و یک کتون : اگر آلدئید فاقد پروتون α و کتون دارای پروتون α باشد، این واکنش به خوبی پیش می‌رود. اگر آلدئید هم پروتون α داشته باشد باز هم کربن α کتون به گروه کربونیل آلدئید افزوده می‌شود، زیرا فعالیت گروه کربونیل در آلدئیدها چند برابر کتون‌ها است.

واکنش آلدولی شدن متقاطع را واکنش کلایزن- اسمیت^۹ نیز می‌نامند [۲۸]. رینر لودویگ کلایزن^{۱۰} و اسمیت^{۱۱} جداگانه در سالهای ۱۹۸۰ و ۱۹۸۱ بر روی این واکنش کار کردند.

تراکم آلدولی متقاطع بین آلدئیدهای آروماتیک و کتونهای حلقی یک روش سنتزی مهم برای تشکیل ترکیب‌های α,α' -سیکلوآلکانون‌ها است که در تهیه عطر، مواد دارویی و ترکیب‌های شیمیایی مورد استفاده قرار می‌گیرد و در کشاورزی کاربرد فراوان دارد [۲۹].

(۵-۱) پیشرفت‌های انجام شده در تراکم آلدولی:

تراکم آلدولی به طور کلاسیک در محیط اسیدی یا قلیایی انجام می‌شود. اما برای انجام تراکم آلدولی متقاطع استفاده از چنین محیطی سبب بروز مشکلاتی از قبیل انجام واکنش‌های جانبی مانند خود تراکمی می‌شود که در نهایت بازده این واکنش‌ها را کاهش می‌دهد. در سال‌های اخیر گزارش‌هایی از کاربرد کمپلکس‌های مختلف از کاتیون‌های فلزات دو ظرفیتی از قبیل Mn(II) Fe(II), Co(II), Cu(II), Ni(II), Zn(II) به عنوان کاتالیزگر در تراکم آلدولی ارائه شده است [۳۰].

9. Claisen-Schmidt Reaction

10. Rainer Ludwig Claisen

11. J.G.Schmidt

کاتالیزگرهای دیگری نیز از قبیل بیس (پارا-اتوکسی فنیل) تلوراکسید [31] (BOMPTO) , FeCl_3 [34] , $\text{KF-Al}_2\text{O}_3$ [33] , TiCl_3 (SO_3CF_3) [32] برای افزایش بازده واکنش آلدولی شدن متقاطع به کار رفته‌اند. در حضور چنین کاتالیزگرهایی استفاده از دماهای بالا ضروری است و به علاوه جداسازی کاتالیزگر از محصول نیز اغلب دشوار خواهد بود.

در چند سال گذشته سعی در کاربرد کاتالیزگرهایی شده است که جداسازی آنها از فرآورده به آسانی انجام شود. کاتالیزگرهایی از قبیل روتینیم کلرید انیدر [۳۵] ، ایندیم تری کلرید [۳۶] ، سیلیکا سولفوریک اسید [۳۷] و لانتانیم تریفلات‌ها [۳۸] به کار رفته‌اند. استفاده از این کاتالیزگرها بازده واکنش آلدولی شدن متقاطع را به میزان چشمگیری افزایش می‌دهد. اما مشکل استفاده از دماهای بالا در مورد این کاتالیزگرها نیز ، همچنان حل نشده باقی مانده است.

استفاده از آب به عنوان حلال در واکنش‌های شیمیایی نخستین بار توسط برسلو^{۱۲} در دهه ۱۹۸۰ به کار گرفته شد [۳۹]. او نشان داد که اثرهای هیدروفوبیک (آبگریزی) به میزان زیادی سرعت واکنش‌های آلی را افزایش می‌دهد. تنها مشکل برسلو نامحلول بودن و یا حلalیت کم ترکیب‌های آلی در آب بود. این امر سبب توقف مطالعه وی در این زمینه شد. اما در سال‌های اخیر حذف حلال از واکنش‌ها و استفاده از آب مجددًا توجه شیمی‌دانان را به خود جلب کرده است [۴۰-۴۱].

ویژگی آب در مقایسه با سایر حلال‌ها ارزان و بی‌خطر (غیر قابل اشتعال) بودن آن است. مهم‌تر از همه این که آب برای انسان سمی نیست و برای محیط زیست آسودگی در بر ندارد و از این نظر استفاده از آب به عنوان حلال ، همسو با اهداف شیمی سبز خواهد بود [۴۲-۴۴]. اما مشکل استفاده از آب به عنوان حلال همچنان عدم انحلال‌پذیری ترکیب‌های آلی در آب است.

12. Breslow

پژوهش‌های انجام شده در این زمینه بسیار جوان بوده و مربوط به چند سال اخیر می‌باشد. گزارشی از کاربرد سورفاکتنت‌های محلول در آب برای حل مشکل نامحلول بودن ترکیب‌های آلی در آب در سال ۲۰۰۵ ارائه شد [۴۵]. در این روش‌ها بدون استفاده از حلال‌های آلی و کاتالیزگرهای گران قیمت، واکنش در محیط آبی و در دمای اتاق با بازده بالا انجام می‌شود. از این روش برای انجام واکنش‌های تراکمی مانند آلدولی شدن متقطع کلایزن و نووناگل استفاده شده است.

(۱-۶) انواع تراکم آلدولی :

تعداد زیادی از واکنش‌های تراکمی در شیمی آلی شکل ویژه‌ای از واکنش آلدولی شدن هستند. واکنش‌هایی از قبیل تراکم پرکین- تراکم دیکمن- تراکم کلایزن- تراکم دینر و تراکم نووناگل، شکل‌های متفاوتی از واکنش آلدولی شدن هستند.

درنگاه اول این واکنش‌ها متفاوت به نظر می‌رسند، اما یک بررسی دقیق‌تر روی این واکنش‌ها نشان می‌دهد که در تمام آنها مانند تراکم آلدولی یک کربانیون به یک گروه کربونیل حمله می‌کند. تشکیل کربانیون نیز در این واکنش‌ها مشابه است و با جذب پروتون α به وسیله یک باز انجام می‌شود. در هر دسته از این واکنش‌ها از بازهای مختلفی مانند NaOEt , NaOH , CH_3COONa و آمین‌ها استفاده می‌شود. ترکیب کربونیل‌دار که در مجاورت باز پروتون α از دست می‌دهد، آلدئید، کتون، آنیدرید، و ... است.

با وجود تمام تفاوت‌های ظاهری، شیمی این واکنش‌ها شباهت زیادی به تراکم آلدولی دارد.

در ادامه به طور مختصر این واکنش‌ها بررسی می‌شوند.